

דרושה רשות תכנון חזקה ועצמאית

ישראל יכולה להתגאות במסורת תכנון מפוארת, המי לווה את המדינה יותר מ-60 שנה. מערכת שבמרכזה עקרונות שקידמו שיקולים רחבים וקיבעו את איכות החיים כנושא מרכזי בתכנון. כל זה מאוים כיום תחת כותרת של "משבר הריור". מהו, למעשה, משבר הריור? מערכת התכנון אישרה תוכניות המגלמות, באזור המרכז לברו, אלפי יחידות דיור במרכז הערים ובשטחים הגובלים בהן, ונוסף על כך תוכניות לאלפי יחידות דיור בבאר שבע ובמחוזות דרום, חיפה וצפון. ואולם אלפי יחידות דיור תקועות בגלל כשל בתיקון ובביצוע תוכניות תשתית הכרחיות: כבישי גישה, מחלפים ופטרונות ביוב. ומיהו האחראי לתקצוב אם לא האוצר? אותו האוצר שפועל כעת לרכוש תחת ידיו את כלל מערכת התכנון. התכנון הוא דיסציפלינה מקצועית מחייבת. החלטות תכנוניות צריכות לשקף שיקולים רב-תחומיים (כלכלה, סביבה וחברה), שהתגבשו בעולם בעשרות

השנים האחרונות. פעולה הפונה ולא מקצועית תהיה כביה לרורות, כפי שכבר הוכח בתחילת שנות ה-90. משבר הריור מחייב טיפול, אך יש להיזהר מלהוודע על שגיאות העבר. כדי למנוע זאת יש לשמור על איוונים ובלמים, שחשיבותם קריטית. בראש ובראשונה, יש לשמור על איוונים בין רמות התכנון השונות. מהלכי הביור שאותם הוביל מינהל התכנון בשנים האחרונות, כמו גם הקמת מסלולים עוקפי תכנון, פוגעים ב"תמונה הכוללת" ובאיזון בין הכוחות המגוונים המייצגים, לעתים, אינטרסים מנוגדים. לשם כך נדרשים ראייה ארוכת-טווח, שקיפות ושיתוף קהלים רחבים. הכרעות אלה אינן יכולות להיעשות במחשכים, תוך הכתבת פתרונות חלקיים או הכפפת התכנון לשיקולים קצרי טווח. המצב שנוצר, שבו מועברים מינהל התכנון, רמ"י וועדות התכנון והשיכון לשליטת האוצר, יוצרת פירמידת שליטה רבת כוח: התכנון והרגולציה מוחזקים בכפיפה אחת עם הקצאת הקרקע,

הקצאת תקציבי פיתוח ומימון ושליטה על הביצוע. היכן הפרדת הרשויות ושמירת האיוונים? פירמידה זו, בהיותה נתונה לשליטת קבינט הריור ושר האוצר העומד בראשו, מבטלת את כל מערך כת האיוונים והבלמים, ומכפיפה את תהליך קבלת החלטות לשליטה בלעדית של האוצר. אותו אוצר שחלקו משמעותי בכשלים החוזרים של אייתקצוב ראוי, אי-עמידה בלוח זמנים ותקיעת אלפי יחידות דיור ללא יכולת מימוש. השיקול הכלכלי לטווח הקצר וחוסר הראייה התכנונית הכוללת עלולים להקרין על כל תהליך קבלת החלטות, כשאותו האוצר ישלוט על כל תהליכי התכנון, שוק הקרקע והסכמי הפיתוח. לקראת מימוש ההחלטה בפועל, וכדי להוציא את המיטב מהמצב, איגוד המתכננים, המייצג את האינטרסים הציבוריים הרחב והתכנון המולד, קורא לנקוט כמה צעדים כדי להבטיח את עצמאות ומקצועיות מערכת התכנון, שבה תלוי עתיד כולנו.

1. היומה להוצאת מינהל התכנון משרד הפנים צריכה לכלול מהלך סדרו להקמת רשות תכנון חזקה, מקצועית ואוטונומית בתפקודה, שתוכל לשמור על מעמדו המקצועי והעצמאי של התכנון בכל מבנה ארגוני ומשרד ממשלתי שאליו יסופת. כל פתרון אודי ייצוד כאוס, שיחליש את המערכת המקצועית ויפגע בתכנון ובהשגת המטרות הלאומיות. חשוב שמינוי ראש הרשות יהיה בהליך מבווק, גלוי וענייני, שיבטיח את יכולתו להציג עמדה מקצועית עצמאית.
2. תהליך קבלת החלטות מקצועי, שקוף וללא מסי לטות והתיאום בין גורמי התכנון והאינטרסים השונים, שמירת חיווק העצמאות המקצועית של נציגי משרדי ממשלה בוועדות התכנון, ויכולתם להצביע בהתאם לעמדתם המקצועית, תוך מחויבות למשרד שאתו הם מייצגים, אך ללא הכתבה פוליטית.
3. שמיעת הקול הבלתי-תלוי של ארגוני המינהל, תכננים והאדריכלים חיונית לשמירת איזון המערכת. המצב הנוכחי, שבו הכסא המיועד לנציג הבלתי תלוי של איגודים אלה בוועדות התכנון נותר אלה ובניצוג האינטרסים הציבוריים.
4. הכותבת היא אדריכלית ויוזר איגוד המתכננים